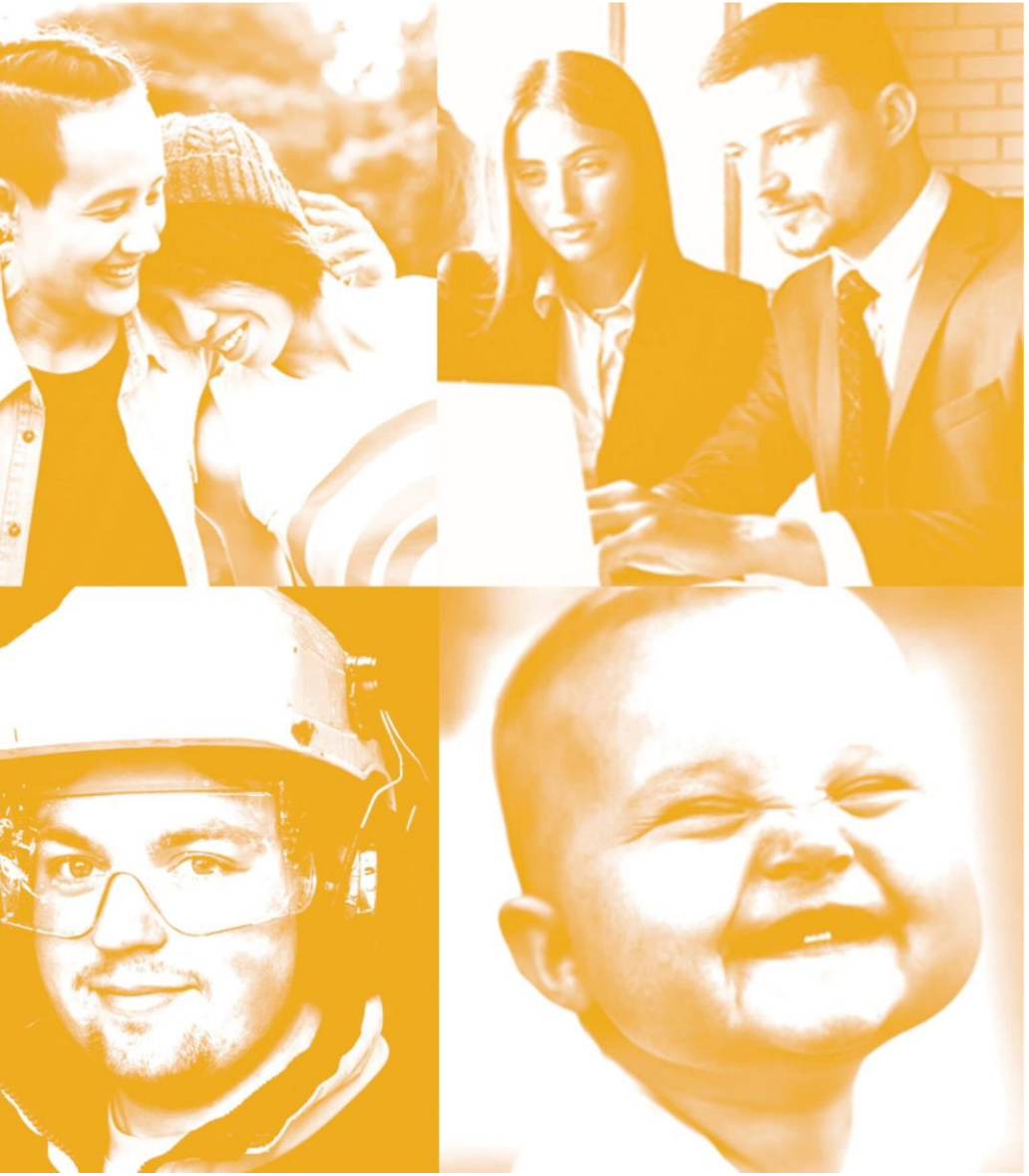

Hallituksen esitys tartuntatautilain muuttamisesta 245/2020 vp

Kirsi Ruuhonen
Hallitusneuvos

Talousvaliokunta
15.1.2021

Keskeisimmät pykälät

- lisäksi joitakin teknisluonteisia muutoksia

9 a § (määräaikainen) Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan laajentaminen covid-19-epidemian aikana

24 § (pysyvä) Tiedonsaantioikeus epidemian havaitsemiseksi, selvittämiseksi ja tartunnan jäljittämiseksi

58 c § (määräaikainen) Toimenpiteet covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 d § (määräaikainen) Asiakkaille ja osallistujille tarkoitettujen tilojen käytön edellytykset covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 e § (määräaikainen) Henkilöliikennettä koskevat toimenpiteet covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 f § (määräaikainen) Matkustajamäärän väliaikainen rajoittaminen covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 g § (määräaikainen) Tilojen väliaikainen sulkeminen asiakkailta ja osallistujilta covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

58 h § (määräaikainen) Suunnitelma toimenpiteistä covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

59 a § (määräaikainen) Valvonta

59 b § (määräaikainen) Tarkastukset

59 c § (määräaikainen) Määräykset ja pakkokeinot

59 d § (määräaikainen) Toimivaltainen viranomainen kunnassa

68 § (pysyvä) Olosuhteet karanteenin ja eristämisen aikana

79 a § (määräaikainen) 9 a §:n mukaisista päätöksistä aiheutuvien kustannusten korvaaminen

89 § (pysyvä) Virka-apu

HE tartuntatautilain muuttamisesta 10.12.2020

Elinkeino*- ja harrastustoimintaa sekä liikennettä koskevat toimenpiteet epidemian eri vaiheissa

PERUSTASO

- asiakkaille ja osallistujille tarkoitetuissa tiloissa
  - käsien puhdistaminen
  - toimintaohjeet tartuntojen leviämisen estämiseksi
  - tilojen puhdistaminen
  - väljä oleskelu
- suoraan lain nojalla

KIIHTYMISVAIHE

- alueellinen viranomaispäätös: tilojen käyttö on järjestettävä siten, että asiakkaiden ja muiden osallistujien on tosiasiallisesti mahdollista välttää lähikontakti toisiinsa
- Traficomin päätös matkustajamäärän rajoittamisesta enintään puoleen

LEVIÄMISVAIHE

- alueellinen viranomaispäätös: asiakas- ja osallistujatilat on suljettava asiakkailta ja osallistujilta enintään kahdeksi viikoksi
  - liikunta- ja urheilutilat
  - yleiset saunat ja uimahallit
  - tanssipaikat, kuoro- ja teatteriharrastustilat
  - huvi- ja teemapuistot, tivolit sekä eläintarhat;
  - sisäleikkipuistot ja -paikat
  - kauppakeskusten yleiset oleskelutilat
- Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan laajentaminen: potilas- ja asiakaspaikkojen lisääminen sekä keskittäminen

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

* ravintoloista säädetään erikseen

Keskeisimmät pykälät

9 a § Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan laajentaminen

Viimesijainen keino alueellisesti (AVI) tai valtakunnallisesti (STM) velvoittaa julkinen järjestäjä taikka julkiselle järjestäjälle palveluja tuottava sote-toimija muuttamaan toimintaansa (*leviämisvaihe*):

1) **lisäämään** terveydenhuollon toimintayksikössä **hoitopaikkoja** tai hoitamaan **muita potilaita** kuin terveydenhuollon toimintayksikössä tavanomaisesti hoidetaan;

2) **lisäämään** sosiaalihuollon asumispalvelu- tai laitoshoidon toimintayksikössä **asiakaspaikkoja** tai antamaan palveluja **muille asiakkaille** kuin yksikössä tavanomaisesti annetaan; tai

3) velvoittamaan **sosiaalihuollon** asumispalvelu- tai laitoshoidon toimintayksikön osallistumaan päätöksen mukaisesti potilaiden **terveydenhuollon** toteuttamiseen.

2 mom. …lisäksi velvoittaa kunnan tai kuntayhtymän antamaan sosiaali- ja terveyspalveluja sellaisille **asiakkaille ja potilaille, jotka eivät kuulu kunnan tai kuntayhtymän järjestämisvastuun piiriin**.

79 a § - 9 a §:n mukaisista päätöksistä aiheutuvien kustannusten korvaaminen

Perustaso – suoraan lain nojalla

58 c § Toimenpiteet covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi:

- Asiakkaille ja muille osallistujille tarkoitetut tilat.
- Keskeiset velvoitteet:
  - käsien puhdistamismahdollisuus.
  - toimintaohjeet tartuntojen leviämisen estämiseksi.
  - tilojen puhdistamisen tehostaminen.
  - väljä oleskelu siten, kuin se kyseisen toiminnan erityispiirteet huomioon ottaen on mahdollista ja mahdollisten asiakaspaikkojen sijoittaminen riittävän etäälle toisistaan.

58 e § Henkilöliikennettä koskevat toimenpiteet covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi:

- Liikennevälineen matkustajien käyttöön tarkoitettujen tilojen puhdistamista tehostetaan.
- Tartuntojen leviämistä estäviä käytänteitä noudatetaan.
- Matkustajille tarjotaan mahdollisuus riittävän hygieniatason ylläpitämiseen.
- Matkustajille annetaan riittävän etäisyyden ylläpitämistä, käsien puhdistamista, kasvosuojusten käyttämistä ja muita vastaavia tartuntojen leviämistä estäviä käytänteitä liikennevälineessä koskevat toimintaohjeet.

Kiihtymisvaihe – alueellinen viranomaispäätös

58 d § Asiakkaille ja osallistujille tarkoitettujen tilojen käytön edellytykset covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

Jos on ilmeistä, että hygieniakäytänteet ja jo toteutetut toimenpiteet eivät riitä ja jos covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi voidaan pitää välttämättömänä

- Alueellinen viranomaispäätös (kunta / AVI) > yleisölle avoimien tai rajatun asiakas- tai osallistujapiirin oleskeluun tarkoitettujen tilojen käyttö on järjestettävä siten, että on tosiasiallisesti mahdollista välttää lähikontakti.
- Toimija itse voisi määrittää omaan toimintaansa parhaiten sopivat keinot noudattaen viranomaispäätöstä.
- Lisäksi viranomaisvalvonta (59 a – 59 c §).

58 f § Matkustajamäärän väliaikainen rajoittaminen covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

Jos on ilmeistä, että hygieniakäytänteet ja jo toteutetut toimenpiteet eivät riitä ja jos covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi voidaan pitää välttämättömänä

- Traficomin päätöksellä matkustajamäärän rajoittaminen enintään puoleen suurimmasta matkustajamäärästä, joka on sallittua ottaa liikennevälineeseen.
- Lisäksi viranomaisvalvonta (59 a – 59 c §).

Leviämisvaihe – alueellinen viranomaispäätös

58 g § Tilojen väliaikainen sulkeminen asiakkailta ja muilta toimintaan osallistuvilta covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi

Viimesijaisena keinona, jos olisi **ilmeistä**, että lähikontaktisääntelyä tai muita jo toteutettuja toimenpiteitä ei voida pitää toimintaan liittyvän erityisen tartuntariskin vuoksi riittävinä ja jos se on epidemian hallitsemattoman leviämisen estämiseksi välttämätöntä

- Alueellinen viranomaispäätös (kunta / AVI) > yleisölle avoimien tai rajatun asiakas- tai osallistujapiirin oleskeluun tarkoitetut tilat on suljettava asiakkailta ja osallistujilta

  1) joukkueurheiluun, ryhmäliikuntaan, kontaktilajien harrastamiseen ja muuhun vastaavaan urheiluun tai liikuntaan käytettävät tilat sekä kuntosalit ja muut vastaavat sisäliikuntatilat;

  2) yleiset saunat ja uimahallien, maauimaloiden, kylpylöiden allastilat sekä niiden välittömässä yhteydessä olevat pukuhuonetilat;

  3) tanssipaikat ja kuorolaulutoimintaan, harrastajateatteriin sekä muuhun vastaavaan ryhmä-harrastustoimintaan käytettävät tilat;

  4) huvi- ja teemapuistot, tivolit sekä eläintarhat;

  5) sisäleikkipuistot ja sisäleikkipaikat;

  6) kauppakeskusten yleiset oleskelutilat pois lukien vähittäiskaupan liiketilat ja palvelujen tarjoamiseen käytettävät tilat sekä kulku niihin.

- Enintään 2 viikoksi.
- Lisäksi viranomaisvalvonta (59 a – 59 c §).

Valvonta (59 a §) ja tarkastukset (59 b §)

- Aluehallintovirasto ja kunta valvovat toimialueillaan velvollisuuksien ja rajoitusten sekä niitä koskevien päätösten noudattamista.
- Traficom ja kunta valvovat osaltaan velvollisuuksien ja rajoitusten sekä niitä koskevien päätösten noudattamista.
- Kunnan, aluehallintoviraston ja Traficomin on tehtävä yhteistyötä valvoessaan lain noudattamista. Näillä viranomaisilla myös tarkastusoikeus.
- Poliisi valvoo 58 §:n nojalla annettujen yleisötilaisuuksia ja yleisiä kokouksia koskevienpäätösten noudattamista yleisö- ja ihmismäärää sekä etäisyyksien ylläpitoa koskevien velvollisuuksien ja rajoitusten osalta.
- Aluehallintovirastolla, kunnalla ja Traficomilla on oikeus saada virka-apua poliisilta 59 b §:ssä tarkoitetun tarkastuksen toimeenpanemiseksi.
- Toimivaltaisesta viranomaisesta kunnassa säädettäisiin 59 d §:ssä: valvonnasta vastaisi kunnan tartuntatautien torjunnasta vastaava toimielin, jollei kunta kuntalain (410/2015) nojalla toisin päätä.
    - Kunnan terveydensuojelulain ja elintarvikelain nojalla toimivaltaiset viranomaiset saavat mainittujen lakien nojalla tekemiensä tarkastusten yhteydessä tarkastaa tämän lain mukaisten velvollisuuksien ja rajoitusten sekä niitä koskevien päätösten noudattamisen.

Määräykset ja pakkokeinot (59 c §)

- Jos em. velvollisuuksien tai tehdyn päätöksen noudattamisessa havaitaan puutteita tai epäkohtia, valvova viranomainen voi antaa määräyksen havaitun puutteen tai epäkohdan korjaamisesta kohtuullisessa määräajassa.
- Jos puutteita tai epäkohtia ei ole korjattu asetetussa määräajassa ja jos velvoitteita on rikottu olennaisesti, kunta, aluehallintovirasto tai Traficom voivat määrätä kyseisen toiminnan välittömästi keskeytettäväksi ja kyseisen tilan pidettäväksi suljettuna asiakkailta tai muilta valvottuun toimintaan osallistuvilta enintään kuukauden ajaksi, jos se on välttämätöntä tartuntataudin leviämisen estämiseksi.
    - Momentissa tarkoitettua määräystä ei saa kohdistaa tiloihin, joita käytetään uskonnonharjoittamiseen.
- Viranomaiset voivat asettaa päätöksen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon (uhkasakkolaki 1113/1990).
- Viranomaisten ilmoitusvelvollisuus velvollisuuden tai rajoituksen merkittävästä rikkomisesta salassapitosäännösten estämättä.
- Jos 58 §:n nojalla tehtyä yleisötilaisuuksia tai yleisiä kokouksia koskevaa päätöstä ei noudateta, poliisilla on oikeus estää, keskeyttää tai päättää yleisötilaisuus tai yleinen kokous.
- Aluehallintovirastolla, kunnalla ja Traficomilla on oikeus saada virka-apua poliisilta em. toiminnan keskeyttämiseksi sekä 58 a §:ssä tarkoitetun tilan sulkemiseksi.

Virka-apu (89 §)
- toistaiseksi voimassa olevan virka-apusäännöksen täsmentäminen

- Virka-avun antajaksi lisättäisiin Tulli, jonka olisi annettava virka-apua yleisvaarallisen tartuntataudin leviämisen estämiseksi esimerkiksi lentoasemilla, satamissa ja muilla rajanylityspaikoilla.
- Rajavartiolaitoksen oikeutta antaa virka-apua laajennettaisiin nykyisestä siten, että Rajavartiolaitokselle säädettäisiin oikeus antaa virka-apua tartuntatautien torjunnasta vastaavalle kunnan toimielimelle, kunnan tartuntataudeista vastaavalle lääkärille sekä sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tartuntataudeista vastaavalle lääkärille.
    - Voimassa oleva lainsäädäntö mahdollistaa Rajavartiolaitoksen virka-avun antamisen ainoastaan valtion viranomaisille.
- Voimassa olevan säännöksen perusteluissa (HE 13/2016 vp) todetaan, että tehtäviä, joita varten virka-apua pyydettäisiin, voisivat olla esimerkiksi veden ja elintarvikkeiden jakelu tai tilapäissuojien rakentaminen.
- Viranomaisten resurssien tehokkaan käytön kannalta olisi perusteltua, että Rajavartiolaitos voisi poliisin, pelastusviranomaisten, Tullin ja Puolustusvoimien tapaan antaa virka-apua myös kunnallisille viranomaisille.
    - Lisäksi em. määräaikainen poliisin virka-apua koskeva säännös covid-19 toimien osalta.

Esityksen taloudelliset vaikutukset

- Määräaikaisessa 79 a §:ssä korvattaisiin 9 a §:sta aiheutuneet sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan laajentamisesta seuranneet kustannukset.
    - Järjestämisvastuussa olevan tahon olisi korvattava yksityiselle palveluntuottajalle 9 a §:n mukaisesta päätöksestä suoraan aiheutuneet ylimääräiset kustannukset ja muut taloudelliset menetykset heidän keskinäisessä sopimuksessa sovitun mukaisesti.
    - Pääosin 9 a §:n mukaisista päätöksistä ei arvioida aiheutuvan kunnille ja kuntayhtymille merkittäviä lisäkustannuksia, sillä kyse olisi lakisääteisten tehtävien hoitamisen organisoinnista ja siihen kohdistuvasta valtion viranomaisten ohjauksesta.
    - Valtion olisi mahdollista huomioida kunnille aiheutuvia lisäkustannuksia terveydenhuoltolain 38 § nojalla.
- Elinkeinonharjoittajan tapauksessa taloudellisesti suurin merkitys on tilojen asiakasmäärään vaikuttavat velvoitteet ja rajoitukset (58 d §, 58 f § ja 58 g §), jolloin toiminta voi muuttua tappiolliseksi ja alentaa merkittävästi liiketoiminnan kannattavuutta.
    - Taloudellisten vaikutusten suuruus yrityksille riippuu ennen kaikkea rajoitusten ajallisesta kestosta, niiden laajuudesta mutta myös siitä miten nopeasti kuluttajien luottamus palveluihin palautuu rajoitusten poistuttua.

Esityksen taloudelliset vaikutukset

- Esityksessä ei ole säädetty elinkeinonharjoittajille kohdennettua toimialakohtaista kompensaatiomenettelyä. Esityksen mahdollistamien rajoitusten kohteeksi joutuvien elinkeinonharjoittajien käytettävissä olisivat yleiset yritysten tukemista koskevat mekanismit.
    - TEM:ssä valmisteltiin loppuvuodesta nk. kustannustuki II (HE 205/2020 vp), joka tuli voimaan 11.12.2020. Kyseessä on yleistuki, joka pyrkii tukemaan yrityksiä, jotka ovat eniten kärsineet covid-19-epidemiasta ja se on tarkoitettu yrityksille, joilla on vaikeuksia selvitä joustamattomista kustannuksista ja palkkakuluista.
    - Muita tukimekanismeja ovat muun muassa Finnveran takaukset, Teollisuussijoitus Oy:n rahoitusohjelmat sekä työmarkkinajärjestöjen kanssa yhteistyössä rakennettu työllisyyspaketti.
- Esitys ei suoraan vaikuttaisi valtion talousarvioon.
    - Viranomaisille lain toimeenpanosta vuonna 2021 aiheutuvat velvoitteet ovat pääosin määräaikaisia.
    - Viranomaisten kustannukset riippuvat: lain voimaantulosta, covid-19-epidemian kestosta, sen etenemisestä sekä leviämisen estämisen edellyttämien toimenpiteiden tasosta.
    - Lain toimeenpanosta vastaavien viranomaisten mahdollista lisämäärärahatarvetta olisi tarvittaessa arvioitava vuoden 2021 lisätalousarvioiden valmistelun yhteydessä.

Yhteenvetoa

Esityksen keskeiseen sisältöön kuuluvat säännökset viranomaisten mahdollisuudesta asettaa rajoitteita elinkeino- ja muulle toiminnalle on porrastettu hallituksen hybridistrategian toimintasuunnitelman mukaisesti.

- Tiettyjä hygieniavelvoitteita tulisi noudattaa jo **perustasolla** suoraan lain nojalla sääntelyn voimassaoloajan (58 c ja 58 e §).
- Epidemian **kiihtymisvaiheessa** viranomaispäätöksin voitaisiin asettaa edellytyksiä asiakas- ja osallistujatilojen käytölle sekä rajoittaa matkustajamääriä liikennevälineissä (58 d ja 58 f §).
- Epidemian **leviämisvaiheessa** tiettyihin laissa säädettäviin toimintoihin käytettäviä tiloja voitaisiin viimesijaisena keinona sulkea asiakkailta ja osallistujilta (58 g §).

Esityksellä täydennettäisiin tartuntatautilaissa jo olevaa mahdollisuutta sulkea tiettyjä tiloja ja kieltää väkeä kokoavia tilaisuuksia (58 §).

Lisäksi esityksessä on mukana mahdollisuus AVI:n ja tietyissä tilanteissa STM:n **päätöksellä edellyttää sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa laajennettavaksi**, jos palveluiden järjestäminen vallitsevassa terveydenhuollon häiriötilanteessa muutoin vaarantuu (9 a §). Tässäkin kyse olisi viimesijaisesta keinosta. Aiheutuneiden kustannusten korvaamisesta säädettäisiin 79 a §:ssä.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi edellä mainittujen velvoitteiden valvonnasta. Myös tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä, työstä, varhaiskasvatuksesta ja oppilaitoksesta poissaoloa koskevia säännöksiä sekä eristämispaikkaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettäväksi. Lisäksi säädettäisiin Tullin ja Rajavartiolaitoksen mahdollisuudesta antaa virka-apua.

Muutoksenhausta säädetään voimassa olevan tartuntatautilain 90 §:ssä. Säännösten nojalla tehtävät päätökset ovat valituskelpoisia hallintopäätöksiä.